



שמעון ויזנטל - צילום luigi caputo

קורות חיים

שמעון ויזנטל נולד ב-1908 בעיר בוצ'ץ שבגליציה (שבה נולד גם הסופר ש"י עגנון), בן בכור להוריו, רוזה והנשל ויזנטל. האב ייצג חברה לייצור סוכר והילד, שכעבור שנים למד אדריכלות, בנה מגדלים מקוביות הסוכר. בבית דיברו גרמנית אבל לשון היום-יום שלו הייתה יידיש.

במלחמת העולם הראשונה גויס אביו לצבא האוסטרו-הונגרי ונהרג. בשנים בהם למד בגימנסיה סבתו האהובה מתה ואחר כך נפצע קשה אחיו הקטן הלל, וכל הטיפולים הרפואיים לא הצליחו להצילו.

בגימנסיה ויזנטל הכיר את אהבת חייו, צילה מילר. בהמשך אמו נישאה בשנית, עזבה את בוצ'ץ ואביו החורג מימן את לימודי האדריכלות של ויזנטל בפראג.

בספטמבר 1936 הוא התחתן עם צילה ובני הזוג עברו להתגורר בלבוב. בספטמבר 1939, הצבא הסובייטי כבש את חלקה המזרחי של פולין, אביו החורג של ויזנטל נעצר כ"קפיטליסט" ומת בכלא הסובייטי.

ויזנטל הצליח להסתדר תחת השלטון החדש, ונשלח לאודסה כדי לעבוד כטכנאי בבית חרושת. כשהגרמנים תקפו את ברית המועצות, ב'41 בני הזוג ויזנטל חזרו ללבוב ושם הועסקו בעבודת כפייה במפעל גרמני. מאוחר יותר עברו לגטו בלבוב יחד עם אמו הישישה, והמשיכו לעבוד במפעל.

ב'42 החלו הנאצים להסיע את היהודים להשמדה במחנה בלז'ץ, יום אחד חזרו בני הזוג מהעבודה וגילו שהאם נעלמה. ויזנטל חיפש דרכי הצלה והצליח לסדר לאשתו מקלט בוורשה, כעבור זמן מה הקשר ביניהם ניתק.

במשך כמה חודשים גם הוא הסתתר עם יהודים נוספים עד שהגרמנים גילו אותם ביוני '44. הוא נלקח לבית סוהר וניסה להתאבד. הצבא הסובייטי כבר היה קרוב ללבוב, וקבוצת אסירים ובתוכם ויזנטל הועלו על אחת הרכבות הגרמניות שיצאו מהעיר. אסיריהם נשלחו למחנה הריכוז פלאשבו



חומר העשרה

בקרקוב. שם הם נדרשו להוציא את המתים מהקברים ההמוניים ולשרוף אותם. כשהסובייטים התקרבו גם לשם, הם הובלו למחנה הריכוז גרוס רוזן. ויזנטל נשלח לעבוד במחצבה, שם נפלה אבן על רגלו. רופא קטע את הבהון הפגועה בלי הרדמה.

בינואר '45, כשפינו את אסירי המחנה באחת מ"צעדות המוות", יצא ויזנטל לדרך מבית החולים כשהוא צולע ונעזר במקל של מטאטא. אחרי ארבעה ימים של הליכה בשלג הם הגיעו לעיר חמניץ, משם הוסעו לבוכנוואלד ואחר כך למאוטהאוזן.

בפברואר '45 ויזנטל היה תשוש, על סף מוות. במאי '45 הגיעו האמריקאים. שירות הריגול האמריקאי במאוטהאוזן עסק בהבאתם לדין של גרמנים מסגל המחנה. ויזנטל ביקש להשתתף במעצרים. בגלל מצבו הפיזי תחילה דחו האמריקאים את בקשותיו אבל לבסוף התקבל כמתרגם של קצין אמריקאי שלא ידע גרמנית.

למעשה מיד עם שחרורו, כשהוא בן 37, ויזנטל מתחיל את מפעל חייו, איסוף חומר לצורך העמדת פושעי מלחמה לדין. זיכרונו החד עזר לו לתעד בפירוט רב שמות, מקומות ותאריכים, אליהם צירף איורים להמחשתם. עשרים יום לאחר שחרור המחנה, כבר היה בידי ויזנטל מסמך בן שמונה עמודים ובו כ-150 שמות של פושעים נאצים.

ב-1947 ויזנטל ומתנדבים נוספים הקימו את "**המרכז לתיעוד יהודי**" בלינץ, אוסטריה. מעטים מאוד התעניינו אז במיזם שלו, העניין הציבורי בשואה ירד בכל העולם. רק קומץ תרומות של ניצולי שואה אפשר לו לקיים את המוסד עד שכשל כוח סבלו והקבוצה התפרקה. ויזנטל סגר את המשרד בלינץ ב-1954. ויזנטל המשיך בסיוע לקרבנות המלחמה לצד פרנסת המשפחה כמורה ועיתונאי.

ב-1957 הוא העביר את כל המידע והתיקים שאסף ליד ושם בירושלים, והוא עבר להתגורר בווינה. ואולם, כעבור כשלוש שנים ב-1960 גילה העולם מחדש את המאבק בנאצים. זאת, בזכות לכידתו של אדולף אייכמן בבואנוס איירס. רק אז החל ויזנטל לזכות בהכרה על פועלו ומאמציו.

ב-1961 ויזנטל הצליח להקים מחדש את **מרכז התיעוד בווינה**, והפך לדמות ציבורית מפורסמת, המוכרת עד היום כ"צייד הנאצים".

ויזנטל לא עסק מעולם בצייד פיזי של פושעי מלחמה. שיטת עבודתו התבססה על איסוף קפדני של כל פיסת נייר ופריט מידע אפשרי על אודות הפושעים, ריכוז ותיעוד החומר במשרדיו הצנועים בווינה, והעברתו לידי הרשויות המתאימות לצורך הליכי איתור, הסגרה והעמדה לדין.

ויזנטל העיד במשפטם של כמה נאשמים. במקרים רבים השכיל לעשות שימוש באמצעי התקשורת כדי לבנות דעת קהל ולהביא רשויות וממשלות לפעול. הוא הצליח להביא את מערכת המשפט של מערב גרמניה לדרוש את הסגרתם של פושעים ממוצא גרמני ולהעמידם לדין. הוא ניהל מסע לחצים בינלאומי שגרם לפרלמנט המערב-גרמני לבטל את חוק ההתיישנות על פשעי הנאצים והצליח להביא למשפט כאלף פושעי מלחמה נאצים.

במהלך חייו ויזנטל זכה באותות כבוד רבים, בהם מדליית הזהב של הקונגרס האמריקני (1980), אות לגיון הכבוד הצרפתי (1986), מדליית



חומר העשרה

החירות הנשיאותית מידי נשיא ארצות הברית, ביל קלינטון (2000), אבירות כבוד ממלכת אנגליה (2004). הוא קיבל תארים של דוקטור לשם כבוד ממוסדות בינלאומיים יוקרתיים וממשלות רבות ואף הוזמן לשאת דברים בעצרת האו"ם.

בשנת 1977 נפתח מרכז שמעון ויזנטל בלוס אנג'לס. המרכז עוסק במעקב אחר אנטישמיות ותנועות נאו-נאציות, הנחלת לקחי השואה והפעלת מוזיאונים לסובלנות.

ב 2003, בגיל 94, הודיע ויזנטל על פרישתו. לדבריו "מצאתי את רוחי ההמונים אותם חיפשתי וחייתי אחרי מותם. אם יש כמה מהם שנותרו, עכשיו הם קשישים מדי לעמוד למשפט. עבודתי הושלמה".

ב-20 בספטמבר 2005 בגיל 96, נפטר בביתו שבוינה. הוא נטמן בבית העלמין בהרצליה.

מורשתו

"ובכל זאת המטרה שלי היא לא לייצר דמעות. מה שאני רוצה לייצר הוא ידע - ידע על הזוועות ומודעות לסכנה. אני שרדתי את השואה ומאותו רגע ניסיתי לשמר את זכרם של אלה שלא שרדו. זהו תפקידם וחובתם של ניצולי השואה, להסביר לדורות הבאים שהשמדת היהודים רלוונטית לחיים שלהם יותר ממה שהם מעלים על הדעת. אתם רגילים לחיות כאנשים חופשיים אבל חרות זה כמו בריאות, רק כשמאבדים אותה מתחילים להתייחס אליה בהערכה.

בקרב לא יחיו עוד פושעי מלחמה נאצים, וגם לא יהיו יותר ניצולים שיוכלו להעיד עליהם, לכן עכשיו מוטל על הדורות הבאים להילחם ולהגן על זכויות האדם." **מתוך ההצגה- ויזנטל**

ויזנטל תרם לזיכרון השואה בישראל ובעולם. הוא יזם את טקס קבורת אפר יהודי בירושלים בשנת 1949, היה זה טקס הזיכרון הראשון לנספי השואה לאחר קום המדינה שנשא צביון ממלכתי.

ויזנטל האמין שאת הפושעים הנאצים יש להעמיד לדין כדי שיבואו על עונשם. הוא לא תמך בחיסולי נקם. הוא האמין שהמשפטים הם אמצעי חינוכי לדורות הבאים כדי למנוע עוד פשעי מלחמה.

כיום ממשיך את דרכו של ויזנטל, ד"ר אפרים זורוף, מנהל **מרכז ויזנטל בירושלים**.

הידעת?

- ויזנטל איבד כ-90 מבני משפחתו בשואה.
- ויזנטל החליט להקדיש את חייו לחיפוש אחר צדק והאמין ש"אין חופש בלי צדק".
- ויזנטל יזם ועיצב טקס לזיכרון השואה בישראל ובעולם כבר בשנת 1949, כשהוא הביא לקבורת אפר יהודי בתיבת זכויות שהניח בבית הכנסת. טקס הזיכרון הראשון לנספי השואה לאחר קום המדינה שנשא צביון ממלכתי.



חומר העשרה

- ויזנטל מדבר על מותם של 11 מיליון איש – מספר שהוא "המציא" (ויזנטל הביוגרפיה- תום שגב, עמ' 337)
- ויזנטל היה מהראשונים לדון בפומבי בחלקם של הצוענים וההומוסקסואלים בין קורבנות השואה.
- ויזנטל היה בין האנשים שהפעילו לחץ פומבי על ממשלת ברית המועצות לחשוף את עקבותיו של ראול ולנברג.
- ויזנטל נלחם למען האינדיאנים באמריקה.
- ויזנטל פרסם 12 ספרים בתחום עבודתו ומחקרו, "החמנייה" הוא שמו של אחד מהם.
- ויזנטל שימש השראה לדמותו של "עזרא ליברמן" ברומן המתח של איירה לוין "הנערים מברזיל", שעובד לסרט באותו שם (1978). השחקן לורנס אוליבייה שיחק את תפקיד ליברמן.
- בקריית מוצקין פועל מרכז משמעו"ת להוראת השואה על שם שמעון ויזנטל.
- בווינה פועל מרכז שמעון ויזנטל המנציח את מורשתו.
- בקרוב יפתח מוזיאון הסבלנות ע"ש שמעון ויזנטל גם בירושלים.

ויזנטל מספר כיצד שומר נאצי הציל את חייו

באפריל 1943, לציון יום הולדתו ה-54 של היטלר, שומרי ינובסקה החליטו לירות למוות ב-54 יהודים, יהודי מת אחד על כל שנה לחיי הפיהרר. השומרים בחרו בויזנטל ובאסירים נוספים והובילו אותם לאתר ההוצאה להורג. ויזנטל שמע חמש יריות כשאסיר אחד נפל. הוא הפסיק לספור ואסירים המשיכו ליפול. נשאר רק שלושה אנשים כשלפתע הוא שמע מהרמקול "ויזנטל נדרש לחזית". בחזית המחנה עמד קולראוץ, השומר ששיכנע את מפקד המחנה שחיוני לשמור על ויזנטל בחיים כדי שהוא יצייר את המודעות עם הכיתוב: "אנו אוהבים את הפיהרר שלנו!"

באוקטובר 1943 ויזנטל שוב ניצל, כשאותו קולראוץ גילה לו שהמחנה יחוסל בקרוב. מיד לאחר מכן קולראוץ נתן לויזנטל ולחברו אישור יציאה מהמחנה כדי לקנות מכשירי כתיבה בחנות בעיר, בלווית שומר אוקראיני. הם הצליחו להימלט מהחלק האחורי של החנות בעוד האוקראיני המתין בחלק הקדמי.